

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

27. aprill 2017*

Apellatsioonkaebus — Keelatud kokkulepped — Tinastabilisaatorite ning poksiiditud sojaõli ja estrite põhiste termostabilisaatorite Euroopa turud — Hindade kindlaksmääramine, turgude jagamine ja tundliku äriteabe vahetamine — Tütarettevõtjate rikkumise süüks panemine emaettevõtjale — Määrus (EÜ) nr 1/2003 — Artikli 25 lõige 1 — Tütarettevõtjatele sanktsioonide kehtestamisega seotud aegumistähtjad — Mõju emaettevõtja õiguslikule olukorrale

Kohtuasjas C-516/15 P,

mille ese on Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 24. septembril 2015 esitatud apellatsioonkaebus,

Akzo Nobel NV, asukoht Amsterdam (Madalmaad),

Akzo Nobel Chemicals GmbH, asukoht Düren (Saksamaa),

Akzo Nobel Chemicals BV, asukoht Amersfoort (Madalmaad),

esindajad: *advocat* C. Swaak ja *advocat* R. Wesseling,

apellandid,

teised menetlusosalised:

Akcros Chemicals Ltd, asukoht Warwickshire (Ühendkuningriik),

hageja esimeses kohtuastmes,

Euroopa Komisjon, esindajad: V. Bottka ja P. Rossi,

kostja esimeses kohtuastmes,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseis: koja president J. L. da Cruz Vilaça (ettekandja), kohtunikud M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits ja F. Biltgen,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

olles 21. detsembri 2016. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV paluvad oma apellatsioonkaebuses tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 15. juuli 2015. aasta otsus Akzo Nobel jt vs. komisjon (T-47/10, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2015:506), milles viimane rahuldab vaid osaliselt nende hagi, milles paluti esimese võimalusena tühistada komisjoni 11. novembri 2009. aasta otsus K(2009) 8682 (lõplik) EÜ artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohase menetluse kohta (juhtum COMP/38589 – Termostabilisaatorid) (edaspidi „vaidlusalune otsus“) ning teise võimalusena vähendada neile määratud trahve.

Õiguslik raamistik

- 2 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [EÜ] artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artikli 7 „Rikkumise tuvastamine ja lõpetamine“ lõikes 1 on sätestatud:

„Kui komisjon kaebuse põhjal või omal algatusel leiab, et [EÜ] artiklit 81 või 82 rikutakse, võib ta otsusega nõuda asjaomastelt ettevõtjatelt või ettevõtjate ühendustelt sellise rikkumise lõpetamist. [...] Õigustatud huvi korral peaks komisjonil ühtlasi olema õigus teha otsus varasema rikkumise toimumise kohta.“

- 3 Määruse artikli 23 „Trahvid“ lõikes 2 on sätestatud:

„Komisjon võib oma otsusega määrata ettevõtjatele ja ettevõtjate ühendustele trahve, kui need tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu:

a) rikuvad [EÜ] artiklit 81 või 82; [...]

[...]“.

- 4 Määruse artikli 25 „Sanktsioonide kehtestamisega seotud aegumistähtjad“ lõigetes 1–3 on ette nähtud:

„1. [Artiklil 23] põhinevatel komisjoni volitustel on järgmised aegumistähtjad:

a) kolm aastat juhul, kui on rikutud teabenõudeid või kontrolli läbiviimist käsitlevaid sätteid;

b) viis aastat kõigi muude rikkumiste puhul.

2. Aegumistähtaeg hakkab kulgema rikkumise toimepaneku päevast. Jätkuvate või korduvate rikkumiste puhul hakkab aegumistähtaeg kulgema rikkumise lõppemise päevast.

3. Komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse poolt võetavad meetmed, mille eesmärgiks on rikkumist uurida või algatada selle suhtes menetlus, katkestavad trahvide või karistusmaksete määramisega seotud aegumistähtaja kulgemise. [...]“.

Vaidluse taust

- 5 Vaidluse taust on esitatud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 1–50. Käesoleva kohtuasja mõistmiseks on oluline meenutada järgmisi asjaolusid.
- 6 Vaidlusaluses otsuses tuvastas komisjon, et teatud arv ettevõtjaid on rikkunud EÜ artiklit 81 ja 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3) artiklit 53, osaledes kahes konkurentsivastaste kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuste kogumis, mis hõlmasid Euroopa Majanduspiirkonna territooriumi ja puudutasid esiteks tinastabilisaatorite sektorit ning teiseks poksiiditud sojaõli ja estrite sektorit (edaspidi „ESBO/estrite sektor“).
- 7 Vaidlusaluse otsuse artikli 1 kohaselt seisnesid komisjoni tuvastatud kaks rikkumist, mis puudutasid neid kaht liiki termostabilisaatoreid, hindade kindlaksmääramises, müügikvootide kaudu turgude jagamises, klientide jagamises ja tundliku äriteabe vahetamises eelkõige klientide, tootmise ja müügi kohta.
- 8 Vaidlusaluses otsuses märgitakse, et asjassepuutuvad ettevõtjad osalesid nendes rikkumistes eri perioodidel 24. veebruarist 1987 kuni 21. märtsini 2000 stabilisaatorite osas ja 11. septembrist 1991 kuni 22. märtsini 2000 ESBO/estrite sektoris.
- 9 Vaidlusalune otsus oli mõlema rikkumise puhul adresseeritud 20 äriühingule, kes osalesid kas otseselt nendes rikkumistes või keda peeti vastutavaks ematettevõtjana.
- 10 Mis puudutab rikkumiste süükspanemist, siis omistati vaidlusaluse otsuse artiklis 1 Akzo Nobelile, Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akcros Chemicals Ltd-le vastutus osalemise eest tinastabilisaatoreid puudutavas rikkumises: Akzo Nobelile 24. veebruarist 1987 kuni 21. märtsini 2000, Akzo Nobel Chemicals GmbH-le 24. veebruarist 1987 kuni 28. juunini 1993 ning Akcros Chemicalsile 28. juunist 1993 kuni 21. märtsini 2000.
- 11 Samuti peeti vaidlusaluse otsuse artiklis 1 Akzo Nobelit, Akzo Nobel Chemicals BVd ja Akcros Chemicalsi vastutavaks osalemise eest ESBO/estrite sektorit puudutavas rikkumises: Akzo Nobelit 11. septembrist 1991 kuni 22. märtsini 2000, Akzo Nobel Chemicals BVd 11. septembrist 1991 kuni 28. juunini 1993 ning Akcros Chemicalsi 28. juunist 1993 kuni 22. märtsini 2000.
- 12 Komisjon jagas Akzo Nobeli, Akzo Nobel Chemicals GmbH, Akzo Nobel Chemicals BV ja Akcros Chemicalsi rikkumistes osalemise kolmeks eraldi rikkumisperioodiks.
- 13 Esimese rikkumisperioodi kohta, mis jäi ajavahemikku enne 28. juunit 1993 (edaspidi „esimene rikkumisperiood“), leidis komisjon, et äriühingud, kes kuulusid 100% ulatuses kaudselt Akzo NV-le, kellest sai Akzo Nobel, osalesid rikkumistes otseselt, nimelt Akzo Nobel Chemicals GmbH osales tinastabilisaatoreid puudutavas rikkumises ja Akzo Nobel Chemicals BV osales ESBO/estrite sektorit puudutavas rikkumises.
- 14 Teise rikkumisperioodi puhul, mis jäi ajavahemikku 28. juunist 1993 kuni 2. oktoobrini 1998, leidis komisjon, et rikkumistes osales otseselt konsortsium Akcros Chemicals, mis koondas kontserni Akzo termostabilisaatorite tootmis- ja müügitegevuse ja mis ei ole eraldiseisev juriidiline isik.
- 15 Kolmanda rikkumisperioodi kohta, mis jäi tinastabilisaatorite osas ajavahemikku 2. oktoobrist 1998 kuni 21. märtsini 2000 ja ESBO/estrite sektori osas ajavahemikku 2. oktoobrist 1998 kuni 22. märtsini 2000, leidis komisjon, et Akcros Chemicals, kes oli üle võtnud konsortsiumi Akcros Chemicals tegevuse, osales otseselt rikkumistes.

- 16 Seega tuvastati vaidlusaluses otsuses Akzo Nobeli kui niisuguste äriühingute kontserni valdusühingu vastutus, kellest mõni osales rikkumises otseselt, kogu rikkumisperioodil ehk 24. veebruarist 1987 kuni 22. märtsini 2000.
- 17 Trahvide määramise küsimuses on vaidlusaluse otsuse artiklis 2 märgitud järgmist:
- „Tinastabilisaatorite sektoris toime pandud rikkumise [...] eest määratakse järgmised trahvid:
- [...]
- 4) [Akzo Nobel], [Akzo Nobel Chemicals GmbH] ja [Akcros Chemicals] solidaarselt 1 580 000 eurot;
- [...]
- 6) [Akzo Nobel] ja [Akzo Nobel Chemicals GmbH] solidaarselt 9 820 000 eurot;
- 7) [Akzo Nobel] 1 432 700 eurot;
- [...]
- [ESBO/estrite sektoris] toime pandud rikkumise [...] eest määratakse järgmised trahvid:
- [...]
- 21) [Akzo Nobel], [Akzo Nobel Chemicals BV] ja [Akcros Chemicals] solidaarselt 2 033 000 eurot;
- [...]
- 23) [Akzo Nobel] ja [Akzo Nobel Chemicals BV] solidaarselt 3 467 000 eurot;
- 24) [Akzo Nobel] 2 215 303 eurot;
- [...]“.
- 18 Komisjoni 30. juuni 2011. aasta otsusega muudeti vaidlusalust otsust osas, milles see oli adresseeritud Akzo Nobelile ja Akcros Chemicalsile (edaspidi „muutmisotsus“).
- 19 Muutmisotsuse põhjenduses 1 meenutas komisjon, et vaidlusaluse otsusega määras ta Akzo Nobelile ja Akcros Chemicalsile trahvid „ühiselt ja solidaarselt“ Elementis plc, Elementis Holdings Limitedi ja Elementis Services Limitediga.
- 20 Muutmisotsuse põhjenduses 2 märkis komisjon, et 29. märtsi 2011. aasta kohtuotsuse ArcelorMittal Luxembourg vs. komisjon ja komisjon vs. ArcelorMittal Luxembourg jt (C-201/09 P ja C-216/09 P, EU:C:2011:190) tulemusena otsustas ta vaidlusaluse otsuse tühistada osas, milles see on adresseeritud eelkõige Elementisele ja Elementis Holdings Limitedile.
- 21 Seepärast muutis komisjon vaidlusalust otsust osas, milles see on adresseeritud Akzo Nobelile ja Akcros Chemicalsile, sest nendele olid trahvid määratud solidaarselt Elementisega.
- 22 Akzo Nobel ja Akcros Chemicals esitasid muutmisotsuse peale hagi, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 12. septembril 2011. Üldkohus tühistas muutmisotsuse 15. juuli 2015. aasta kohtuotsusega Akzo Nobel ja Akcros Chemicals vs. komisjon (T-485/11, EU:T:2015:517).

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

- 23 Üldkohtu kantseleisse 27. jaanuaril 2010 saabunud hagi palusid Akzo Nobel, Akzo Nobel Chemicals GmbH, Akzo Nobel Chemicals BV ja Akcros Chemicals vaidlusalune otsus tühistada ja teise võimalusena vähendada neile määratud trahve.
- 24 Hagi põhjendamiseks esitasid need äriühingud viis väidet, millest esimese kohaselt on rikutud aegumist käsitlevaid norme. Esimese väite esimeses osas, mille kohaselt on rikutud määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 1 punkti b, kinnitasid nad, et komisjoni õigus võtta meetmeid Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV suhtes lõppes 28. juunil 1998, kuna nad lõpetasid rikkumistes osalemise 28. juunil 1993. Järelikult ei saanud esimese rikkumisperioodi eest omistada mingit vastutust neile ega Akzo Nobelile kui nende äriühingute emaettevõtjale.
- 25 Vaidlustatud kohtuotsuses tühistas Üldkohus aegumise tõttu vaidlusaluse otsuse artikli 2 punktid 4, 6, 21 ja 23 osas, milles määratakse esimese rikkumisperioodi eest trahvid Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le, ning jättis hagi ülejäänud osas rahuldamata.

Poolte nõuded

- 26 Apellandid paluvad Euroopa Kohtul:
- esimese võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles on leitud, et Akzo Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le nende osalemise eest rikkumistes esialgu määratud trahvide tasumise eest võib Akzo Nobel vastutada ka pärast nende trahvide tühistamist Üldkohtu poolt;
 - tühistada vaidlusalune otsus osas, milles on tuvastatud Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV osalemine rikkumistes, eelkõige otsuse artikli 1 lõike 1 punkt b ja artikli 1 lõike 2 punkt b;
 - tühistada vaidlusalune otsus osas, milles vastutus Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV rikkumise eest on pandud ja/või trahv on määratud Akzo Nobelile, eelkõige selle otsuse artikli 1 lõike 1 punkt a, mis puudutab ajavahemikku 24. veebruarist 1987 kuni 28. juunini 1993, ja artikli 1 lõike 2 punkt a, mis puudutab ajavahemikku 11. septembrist 1991 kuni 28. juunini 1993 ja/või artikli 2 lõiked 6 ja 23;
 - teise võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus ja suunata asi tagasi Üldkohtusse, ning
 - mõista kohtukulud välja komisjonilt.
- 27 Komisjon palub jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ja mõista kohtukulud välja apellantidelt.

Apellatsioonkaebus

- 28 Apellandid heidavad oma ainsas väites Üldkohtule sisuliselt ette seda, et viimane on rikkunud õigusnorme, mis käsitlevad emaettevõtjate vastutust nende tütarettevõtjate rikkumiste eest.

Poolte argumendid

- 29 Apellandid märgivad, et Euroopa Kohus kinnitas hiljuti oma 17. septembri 2015. aasta kohtuotsuses *Total vs. komisjon* (C-597/13 P, EU:C:2015:613), et kui emaettevõtja vastutus tuleneb puhtalt tütarettevõtja vastutusest, ei saa emaettevõtja vastutus olla ulatuslikum kui tütarettevõtja oma. Kui emaettevõtja esitab niisugusel juhul hagi, mille ese on sama nagu tütarettevõtja hagil, tuleb tütarettevõtjale määratud trahv osaliselt või täielikult emaettevõtja suhtes tühistada.
- 30 Seega oleks pidanud Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le määratud trahvide tühistamine kaasa tooma Akzo Nobelile kui emaettevõtjale esimese rikkumisperioodi eest määratud trahvi tühistamise, kuna see trahv määrati talle ainult tema tütarettevõtjate rikkumistes otsese osalemise tõttu. Akzo Nobeli vastutus tulenes seega puhtalt tema tütarettevõtjate vastutusest 22. jaanuari 2013. aasta kohtuotsuse komisjon vs. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) tähenduses.
- 31 Sellega seoses rõhutavad nad, et tundub, et põhimõtet, mille kohaselt ei tohi emaettevõtja vastutus ületada tütarettevõtja vastutust, on 26. novembri 2013. aasta kohtuotsuses *Kendrion vs. komisjon* (C-50/12 P, EU:C:2013:771) ja 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsuses *FLSmidth vs. komisjon* (C-238/12 P, EU:C:2014:284) eiratud. Kuid üldjuhul rajaneb Euroopa Kohtu põhjenduskäik eeldusel, et juhul kui emaettevõtja vastutus tuleneb ainuüksi tütarettevõtja toime pandud tegudest, siis tähendab see, kui emaettevõtja puhul säilitatakse kõrgem trahvi tase kui tütarettevõtjale lõpuks määratud trahvi tase, et üks osa määratud trahvist ei ole õiguslikult kuidagi põhjendatud.
- 32 Apellandid on seisukohal, et selle põhimõtte kohaldamine, mille kohaselt ei tohi emaettevõtja vastutus ületada tütarettevõtja vastutust, on käesolevas asjas eriti oluline, kuna Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le määratud trahvide tühistamine oleks pidanud kaasa tooma nende kahe äriühingu suhtes vaidlusaluse otsuse tervikuna tühistamise.
- 33 Selles suhtes märgivad apellandid, et komisjon seisis 29. märtsi 2011. aasta kohtuotsuse *ArcelorMittal Luxembourg vs. komisjon* ja komisjon vs. *ArcelorMittal Luxembourg jt* (C-201/09 P ja C-216/09 P, EU:C:2011:190) tulemusena silmitsi olukorraga, kus ta ei saanud aegumise tõttu enam määrata trahvi *Elementisele* ja *Ciba/BASFile*. Nagu ilmnes muutmisotsusest, komisjon mitte ainult ei tühistanud seetõttu trahve, vaid loobus ka järeldusest nende ettevõtjate rikkumistes mis tahes osalemise kohta.
- 34 Võrdse kohtlemise põhimõtte järgimiseks ning selleks, et teha vaidlustatud kohtuotsusest kõik järeldused ELTL artikli 266 esimese lõigu tähenduses, oleks komisjon pidanud Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV puhul kasutama sama lähenemisviisi. Vaidlusaluses otsuses on aga ikka leitud, et viimased osalesid rikkumises. Lisaks on määruse nr 1/2003 artiklis 7 nõutud, et komisjonil oleks selle tuvastamiseks õigustatud huvi, kuid käesolevas asjas ei ole tal sellist huvi.
- 35 Komisjon väidab, et apellantide ainus väide tuleb tagasi lükata.

Euroopa Kohtu hinnang

Vastuvõetavus

- 36 Mis puudutab apellantide argumente, mille kohaselt esiteks on komisjon rikkunud võrdse kohtlemise põhimõtet ja teiseks puudub määruse nr 1/2003 artikli 7 lõike 1 viimase lause tähenduses õigustatud huvi, mis põhjendaks Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV kõnealustes rikkumistes osalemise tuvastamist, siis nähtub Euroopa Kohtule esitatud toimiku analüüsist, et neid argumente ei esitatud esimeses kohtuastmes.
- 37 Nimelt väitsid apellandid Üldkohtus kõigest seda, et kuna Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV suhtes oli aegumistähtaeg möödunud, ei saanud neile omistada mingit vastutust.

- 38 Ent väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et kui lubada poolel esitada esimest korda Euroopa Kohtus väiteid ja argumente, mida ta ei ole esitanud Üldkohtus, tähendaks see, et tal lubataks Üldkohtus arutatud asjaga võrreldes laiendada kohtuasja ulatust Euroopa Kohtus, kellel on apellatsioonimenetluses piiratud pädevus. Apellatsioonimenetluses piirdub Euroopa Kohtu pädevus Üldkohtus arutatud väidetele ja argumentidele antud hinnangu kontrollimisega (vt eelkõige kohtuotsus, 22.10.2015, AC-Treuhand vs. komisjon, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punkt 54).
- 39 Apellantide vastavad argumendid tuleb seega vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

Sisulised küsimused

- 40 Vaidlustatud kohtuotsuses nõustus Üldkohus apellantide argumentidega osas, milles nad väitsid, et määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 1 punkt b takistas komisjonil määrata trahve Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le. Üldkohus tühistas seega aegumise tõttu vaidlusaluse otsuse artikli 2 punktid 4, 6, 21 ja 23 osas, milles neile äriühingutele määrati trahvid esimese rikkumisperioodi eest.
- 41 Selle kohta märkis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 121, 123 ja 124 sisuliselt, et komisjoni esimesed meetmed, mille eesmärk oli rikkumisi uurida või algatada nende suhtes menetlus määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 3 tähenduses, võeti 2003. aasta alguses ning seega pärast seda, kui Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV suhtes oli määruse artikli 25 lõike 1 punktis b ette nähtud viieaastane tähtaeg möödunud, kuna need äriühingud lõpetasid keelatud kokkulepetes osalemise 28. juunil 1993.
- 42 Seevastu asus Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 125 ja 126 sisuliselt seisukohale, et samas kui Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV võisid tugineda aegumistähtaja möödumisele, mistõttu pääsesid nad sanktsioonidest, ei mõjutanud see nende emettevõtja vastutust esimese rikkumisperioodi eest.
- 43 Täpsemalt leidis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 126, et „ainuüksi see, et ühe majandusüksuse tähenduses äriühingute kontserni ühe tütaretevõtja suhtes on aegumistähtaeg möödunud, ei mõjuta emettevõtja vastutust ega takista tema suhtes menetlust läbi viia“.
- 44 Apellandid vaidlustavad peamiselt Üldkohtu kaalutluste põhjendatuse.
- 45 Seega tuleb analüüsida, kas asjaolu, et komisjoni pädevus kehtestada sanktsioone Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le on aegunud, takistas – vastupidi järeldusele, millele jõudis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 126 – omistamast esimese rikkumisperioodi eest vastutust Akzo Nobelile.
- 46 Selles küsimuses on oluline märkida esiteks, et aluslepingute koostajad otsustasid kasutada ettevõtja mõistet, et määratleda konkurentsioiguse rikkumise toimepanija, keda saab karistada vastavalt EÜ artiklitele 81 ja 82, mis nüüd on ETL artiklid 101 ja 102 (kohtuotsus, 18.7.2013, Schindler Holding jt vs. komisjon, C-501/11 P, EU:C:2013:522, punkt 102).
- 47 Euroopa Kohtu praktikast nähtub, et liidu konkurentsioigus on suunatud ettevõtjate tegevusele ja ettevõtja mõiste hõlmab mis tahes majandustegevusega tegelevat üksust, sõltumata selle üksuse õiguslikust vormist ja rahastamisviisist (kohtuotsus, 11.12.2007, ETI jt, C-280/06, EU:C:2007:775, punkt 38).

- 48 Euroopa Kohus on veel täpsustanud, et ettevõtja mõistet tuleb selles kontekstis mõista kui majandusüksust, ja seda isegi siis, kui õiguslikult koosneb see majandusüksus mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust (kohtuotsus, 20.1.2011, *General Química jt vs. komisjon*, C-90/09 P, EU:C:2011:21, punkt 35).
- 49 Kui selline majandusüksus rikub konkurentsieeskirju, peab ta isikliku vastutuse põhimõtte alusel ka selle rikkumise eest vastutama (kohtuotsus, 29.3.2011, *ArcelorMittal Luxembourg vs. komisjon ja komisjon vs. ArcelorMittal Luxembourg jt*, C-201/09 P ja C-216/09 P, EU:C:2011:190, punkt 95).
- 50 Teiseks tuleb liidu konkurentsioiguse rikkumine üheselt süüks panna juriidilisele isikule, kellele võidakse trahvid määrata, ning vastuväiteteatis tuleb talle edastada (vt selle kohta kohtuotsus, 10.9.2009, *Akzo Nobel jt vs. komisjon*, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punkt 57).
- 51 Määruse nr 1/2003 artikli 23 lõike 2 punktis a ega kohtupraktikas ei ole kindlaks määratud, millist juriidilist või füüsilist isikut on komisjon kohustatud rikkumise eest vastutavaks pidama ja trahviga karistama (vt selle kohta kohtuotsus, 11.7.2013, *Team Relocations jt vs. komisjon*, C-444/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:464, punkt 159).
- 52 Seevastu võib Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tütarettevõtja rikkumise emaettevõtjale süüks panna eelkõige siis, kui tütarettevõtja – olgugi et tal on eraldiseisev õigusvõime – ei otsusta oma tegutsemise üle turul sõltumatult, vaid täidab peamiselt emaettevõtja poolt talle antud juhiseid, arvestades eelkõige majanduslikke, organisatsioonilisi ja õiguslikke sidemeid, mis neid kahte üksust ühendavad (vt selle kohta kohtuotsused, 14.7.1972, *Imperial Chemical Industries vs. komisjon*, 48/69, EU:C:1972:70, punktid 131–133; 25.10.1983, *AEG-Telefunken vs. komisjon*, 107/82, EU:C:1983:293, punktid 49–53; 11.7.2013, *Team Relocations jt vs. komisjon*, C-444/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:464, punkt 157, ning 17.9.2015, *Total vs. komisjon*, C-597/13 P, EU:C:2015:613, punkt 35).
- 53 Põhjus on selles, et niisuguses olukorras kuuluvad emaettevõtja ja tütarettevõtja samasse majandusüksusse ning moodustavad järelikult ühe ettevõtja liidu konkurentsioiguse tähenduses (kohtuotsus, 11.7.2013, *Team Relocations jt vs. komisjon*, C-444/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:464, punkt 157).
- 54 Niisugusel konkreetsel juhul, kus emaettevõtja omab liidu konkurentsieeskirju rikkunud tütarettevõtja aktsia- või osakapitalis ainu- või peaaegu ainuosalus, esineb ümberlükatav eeldus, et emaettevõtja avaldab oma tütarettevõtjale tegelikult otsustavat mõju (vt selle kohta kohtuotsus, 26.11.2013, *Groupe Gascogne vs. komisjon*, C-58/12 P, EU:C:2013:770, punkt 38).
- 55 Kui seda eeldust ei ole ümber lükatud, tähendab see, et emaettevõtja otsustava mõju tegelikku avaldamist oma tütarettevõtjale loetakse tõendatuks, ning komisjonil on alust lugeda emaettevõtja vastutavaks tütarettevõtja tegevuse eest, ilma et ta peaks esitama mis tahes täiendava tõendi (vt selle kohta kohtuotsus, 16.6.2016, *Evonik Degussa ja AlzChem vs. komisjon*, C-155/14 P, EU:C:2016:446, punkt 30).
- 56 Kolmandaks on oluline toonitada, et vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale määratakse emaettevõtjale, kellele pandi süüks tütarettevõtja rikkumine, isiklikult sanktsioon liidu konkurentsieeskirjade rikkumise eest, mida peetakse tema enda poolt toime panduks otsustava mõju tõttu, mida ta avaldas tütarettevõtjale ja mis võimaldas tal määrata tütarettevõtja tegevuse turul (vt selle kohta kohtuotsused, 14.7.1972, *Imperial Chemical Industries vs. komisjon*, 48/69, EU:C:1972:70, punktid 140 ja 141; 16.11.2000, *Metsä-Serla jt vs. komisjon*, C-294/98 P, EU:C:2000:632, punktid 28 ja 34; 26.11.2013, *Kendrion vs. komisjon*, C-50/12 P, EU:C:2013:771, punkt 55; 10.4.2014, komisjon jt vs. *Siemens Österreich jt*, C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, punkt 49, ning 8.5.2014, *Bolloré vs. komisjon*, C-414/12 P, ei avaldata, EU:C:2014:301, punkt 44).

- 57 Nagu meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 49, on liidu konkurentsioiguse aluseks rikkumise toime pannud majandusüksuse isikliku vastutuse põhimõte. Seega, kui emaettevõtja kuulub sellesse majandusüksusesse, siis peetakse teda toimepandud rikkumise eest isiklikult ja teiste selle üksuse moodustavate juriidiliste isikutega solidaarselt vastutavaks (vt selle kohta kohtuotsus, 10.9.2009, Akzo Nobel jt vs. komisjon, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punkt 77).
- 58 Seetõttu ei saa solidaarsussuhe majandusüksuse moodustava kahe äriühingu vahel tähendada trahvi maksmisel vaid teatud käenduse vormi, mille emaettevõtja annab, et tagada tütarettevõtjale määratud trahvi maksmine (vt selle kohta kohtuotsus, 26.11.2013, Kendrion vs. komisjon, C-50/12 P, EU:C:2013:771, punktid 55 ja 56, ning 19.6.2014, FLS Plast vs. komisjon, C-243/12 P, EU:C:2014:2006, punkt 107).
- 59 Neljandaks nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et juhul kui emaettevõtja vastutus tuleneb ainuüksi sellest, et tütarettevõtja osales otseselt rikkumises, ning kui need kaks äriühingut on esitanud sama esemega paralleelsed hagid, võib Üldkohus *ultra petita* otsust tegemata võtta arvesse tütarettevõtja suhtes teatava perioodi osas rikkumise tühistamist ning vähendada vastavalt emaettevõtjale solidaarselt tütarettevõtjaga määratud trahvi summat (vt selle kohta kohtuotsus, 22.1.2013, komisjon vs. Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, punktid 34, 38, 39 ja 49).
- 60 Sellega seoses märkis Euroopa Kohus esiteks, et vastutuse omistamiseks mis tahes üksusele on vaja, et oleks esitatud tõend selle kohta, et vähemalt üks üksus pani toime liidu konkurentsieeskirjade rikkumise ning et see asjaolu oleks tuvastatud otsuses, mis on lõplikuks muutunud, ning teiseks, et ei oma tähtsust, miks tütarettevõtja rikkumise puudumine tuvastatakse (vt selle kohta kohtuotsus, 22.1.2013, komisjon vs. Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, punktid 37 ja 38).
- 61 Sellises kontekstis viitaski Euroopa Kohus emaettevõtja vastutuse puhtalt tuletatud laadile, mis tekib ainult tütarettevõtja rikkumises otsese osalemise tõttu (vt selle kohta kohtuotsus, 22.1.2013, komisjon vs. Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, punktid 34, 38, 43 ja 49). Nimelt tuleneb sellisel juhul emaettevõtja vastutus tema tütarettevõtja rikkumisest, mis omistatakse emaettevõtjale majandusüksuse tõttu, mille need äriühingud moodustavad. Järelikult sõltub emaettevõtja vastutus tingimata tütarettevõtja toime pandud rikkumise koosseisu tunnustest, millega tema vastutus on lahutamatu seotud.
- 62 Samadel põhjustel täpsustas Euroopa Kohus, et olukorras, kus ükski muu tegur ei iseloomusta konkreetselt emaettevõtjale süüks pandud tegevust, tuleb tütarettevõtjale solidaarselt emaettevõtjaga määratud trahvi vähendamist üldjuhul laiendada emaettevõtjale, kui nõutavad menetlusõiguslikud tingimused on täidetud (vt selle kohta kohtuotsus, 17.9.2015, Total vs. komisjon, C-597/13 P, EU:C:2015:613, punktid 10, 37, 38, 41 ja 44).
- 63 Viiendaks tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et komisjoni volituste aegumistähtaeg sanktsioonide kehtestamisel võib olla möödunud tütarettevõtja, kuid mitte emaettevõtja suhtes, isegi kui viimase vastutus tuleneb täielikult tütarettevõtja rikkumisest (vt selle kohta kohtuotsus, 29.3.2011, ArcelorMittal Luxembourg vs. komisjon ja komisjon vs. ArcelorMittal Luxembourg jt, C-201/09 P ja C-216/09 P, EU:C:2011:190, punktid 102, 103, 148 ja 149).
- 64 Nagu nähtub vaidlusaluse otsuse artiklist 1, ei ole käesoleval juhul vaidlust selles, et Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV osalesid otseselt kõnealustes keelatud kokkulepetes: esimene äriühing 24. veebruarist 1987 kuni 28. juunini 1993 ning teine 11. septembrist 1991 kuni 28. juunini 1993.
- 65 Samuti ei ole vaidlust selles, et esimesel rikkumisperioodil kuulus Akzo Nobelile kaudselt ainuosalus Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV kapitalis ning ta avaldas neile otsustavat mõju, mistõttu moodustasid need kolm äriühingut esimesel rikkumisperioodil üheainsa ettevõtja liidu konkurentsioiguse tähenduses.

- 66 Seetõttu omistati vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktides 52–58 meenutatud kohtupraktikale Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV esimesel rikkumisperioodil toime pandud rikkumised Akzo Nobelile. Viimasele määrati seega isiklikult sanktsioon liidu konkurentsieeskirjade rikkumiste eest, mida peetakse sel perioodil tema enda poolt toime panduks.
- 67 Lisaks on käesoleval juhul samuti kindel, et Akzo Nobeli vastutus tuvastati tema osalemise tõttu kõnealustes rikkumistes kõigi kolme rikkumisperioodi vältel, see tähendab seoses tinastabilisaatoreid puudutava rikkumisega 24. veebruarist 1987 kuni 21. märtsini 2000 ning ESBO/estrite sektoriga seotud rikkumisega 11. septembrist 1991 kuni 22. märtsini 2000, selle ettevõtja Akzo valdusühinguna, kelle erinevad juriidilised isikud, sealhulgas Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV, osalesid keelatud kokkulepetes otseselt.
- 68 Sellega seoses on oluline märkida, et Üldkohtus tuginesid esimese kohtuastme hagejad määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 1 punktis b ette nähtud aegumistähtaaja möödumisele ainult Akzo Nobel Chemicals GmbH ja Akzo Nobel Chemicals BV puhul, põhjusel et nad lõpetasid rikkumise 28. juunil 1993.
- 69 Nagu meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktides 40 ja 41, nõustus Üldkohus esimese kohtuastme hagejate argumentidega, leides, et komisjoni volitused määrata trahve Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le olid aegunud.
- 70 Nagu Üldkohus sisuliselt rõhutas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 125 ja 126, tähendab see, et komisjoni sanktsioonide määramise volituste aegumistähtaeg on määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 1 punkti b kohaselt möödunud, et äriühingutele, kelle suhtes on aegumistähtaeg möödunud, ei saa enam sanktsioone määrata.
- 71 Kuid asjaolu, et teatavatele äriühingutele ei saa aegumise tõttu enam sanktsioone määrata, ei takista menetlust läbi viimast mõne muu äriühingu suhtes, keda peetakse sama konkurentsivastase tegevuse eest vastutavaks isiklikult ja nendega solidaarselt ning kelle puhul tegu ei ole aegunud.
- 72 Vastupidi apellantide väidetule ei muuda seda järeldust asjaolu, et Akzo Nobeli vastutus esimese rikkumisperioodi eest tuleneb ainuüksi tema tütarettvõtjate otsesest osalemisest keelatud kokkulepetes.
- 73 Esiteks peetakse esimese rikkumisperioodiga seotud konkurentsivastast tegevust siiski Akzo Nobeli enda poolt toime panduks, kuna ta moodustas Akzo Nobel Chemicals GmbHga ja Akzo Nobel Chemicals BVga majandusüksuse liidu kohtupraktika tähenduses.
- 74 Teiseks, nagu kohtujurist sisuliselt märkis oma ettepaneku punktides 58 ja 59, nähtub käesoleva kohtuotsuse punktis 62 mainitud Euroopa Kohtu praktikast, et emattevõtjale omased tegurid võivad põhjendada seda, et tema vastutust ja tütarettvõtja vastutust hinnatakse erinevalt, isegi kui esimese vastutuse aluseks on ainuüksi teise rikkumine.
- 75 Ent käesolevas asjas on see nii, kuna erinevalt Akzo Nobel Chemicals GmbHst ja Akzo Nobel Chemicals BVst, kes lõpetasid keelatud kokkulepetes osalemise 28. juunil 1993, oli Akzo Nobel, nagu märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 67, kõnealuste rikkumistega seotud pärast seda kuupäeva, see tähendab kuni 21. ja 22. märtsini 2000 vastavalt tinastabilisaatoreid puudutava rikkumise ja ESBO/estrite sektorit puudutava rikkumise osas.
- 76 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb järeldada, et Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 126 põhjendatult, et asjaolu, et komisjoni pädevus kehtestada sanktsioone Akzo Nobel Chemicals GmbH-le ja Akzo Nobel Chemicals BV-le on aegunud, ei takistanud omistamast esimese rikkumisperioodi eest vastutust Akzo Nobelile.

- 77 Seetõttu tuleb apellatsioonkaebuse ainus väide osaliselt vastuvõetamatuse tõttu ja osaliselt põhjendamatusse tõttu tagasi lükata.
- 78 Kõigest eelnevast tuleneb, et apellatsioonkaebus tuleb tervikuna rahuldamata jätta.

Kohtukulud

- 79 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 184 lõige 2 näeb ette, et kui apellatsioonkaebus on põhjendamatu, siis otsustab Euroopa Kohus kohtukulude jaotuse.
- 80 Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonimenetluste suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on apellantidelt kohtukulude hüvitamist nõudnud ja apellantide ainus väide on tagasi lükatud, tuleb käesoleva apellatsioonimenetluse kulud neilt välja mõista.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

1. **Jätta apellatsioonkaebus rahuldamata.**
2. Mõista kohtukulud välja Akzo Nobel NV-lt, Akzo Nobel Chemicals GmbH-lt ja Akzo Nobel Chemicals BV-lt.

Allkirjad